

Tərcüməçidən

Çoxəsrlilik tarixə malik Azərbaycan-özbək ədəbi-mədəni əlaqələri müstəqillik dönməində özünün yeni və möhtəşəm mərhələsinə daxil olub. Son illərdə bu mərhələnin əlamətdar səhifələrlə zənginləşməsində Özbəkistandakı Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin və “Kaspi” qəzetinin xidmətləri danılmazdır.

Bu baxımdan dahi Azərbaycan şairi Seyid İmadəddin Nəsiminin (1369-1417) anadan olmasının 650 illiyi münasibəti ilə bu mübarək Nəsimi ilində Özbəkistandakı Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin keçirdiyi “Məndə sığar iki cahar” adlı şeir müsabiqəsinin Özbəkistanda və Azərbaycanda doğruduğu böyük əks-sədanı ayrıca vurğulamaq lazımdır. Müsabiqədə Özbəkistandan öz şeirləri ilə iştirak edən müəlliflər arasında Nadirə Afaq, Tahir Qəhhar, Ümidə Öktəmay, Gülşən Rəhim kimi tanınmış şair və ədəbiyyatşünaslarla yanaşı, yeni imzalar da kifayət qədərdir. Müsabiqə şərtlərinə əsasən tərcümə üçün yalnız mövzusunə görə seçilən 15-dən artıq müəllifin qələmindən çıxan çoxsaylı nümunələr, hər şeydən öncə, çoxjanrlı (təxmis, mükəmməs, poema və s.), çoxvəznli (hecada, sərbəstdə və əruzda) və çoxdilli (özbək, rus) olması ilə diqqəti çəkir. Səmimi desək, onların içində bədii səviyyəsi ilə mövzunun alicənablığına güzəştə gedən nümunələr də yox deyildir. Odur ki, daha çox keyfiyyət amilinə diqqət yetirilib.

Nəticə etibarı ilə bu müsabiqəni Azərbaycan-Özbəkistan dostluğunun çağdaş mərhələsinin layiqli töhfə kimi qiymətləndirmək yerinə düşərdi.

Natalya Rəcəbova

1985-ci ildə Surxanderya vilayətində doğulub. Hal-hazırda Termiz Dövlət Universitetində rus dilini tədris edir. O, rus dilində şeirlər yazır. Bir neçə şeir kitabının müəllifidir.

Nəsimiyə bənzətmə

İki aləm məndə cəm, dünyaya sığmaram nədən,
Mən həqiqətdən uzaq məvaya sığmıram nədən?
İbtida var, bir də son, araya sığmıram, nədən,
Qədəmlərim özgədir, sıraya sığmıram, nədən?

Yaşa deyir gen dünya, həyata sığmıram, nədən,
Bəxtiyar olsam belə, busata sığmıram, nədən?
Haqq-həqiqət izləyən murada sığmıram, nədən,
İmanından ayrılan fəryada sığmıram, nədən?

Bax, könül gözü ilə, gümana sığmıram nədən,
Üsyankar ruhumla mən ünvana sığmıram, nədən?
Cəhənnəm-cənnət kimi mizana sığmıram, nədən,
Mal və mülk bazarında payana sığmıram, nədən?

Mən zərəm, xəzinələr bəhrinə sığmıram, nədən,
On səkkiz min aləmin təhrinə sığmıram, nədən?
Könlüm ilə insanın mehrinə sığmıram, nədən,
Arzum ilə kainat sehrinə sığmıram, nədən?

Dincliyim rəmzi kimi şükrana sığmıram, nədən,
Ay-ulduzlarda olan imkana sığmıram, nədən?
Sükutu dilləndirən lisana sığmıram, nədən,
Altı qitə ilə dörd ümmana sığmıram, nədən?

Diqqət elə dan kimi səhərə sığmıram, nədən,
Öz arzumla dürr ilə gövhərə sığmıram, nədən?
Varlığım sirdir mənim, cövhərə sığmıram, nədən,
Bir gün açmış qonçətək bəhərə sığmıram, nədən?

Ərşə yetmiş nalətək şəfəqə sığmıram, nədən,
Alışan ağac kimi küləyə sığmıram, nədən?
Peşman olmuş niyyətə, diləyə sığmıram, nədən,
Bir günəş, ya ay kimi üreyə sığmıram, nədən?

Gənc olsam da yüzdəyəm, yazıma sığmıram, nədən,
Şan-şərəfli ömrün azına sığmıram, nədən?
İşvəkar müsilmətək nazıma sığmıram, nədən,
Məndən gənc üreyimin sazına sığmıram, nədən?

Tolkun Eşbek

Şair, nasir və ədəbiyyatşünas, Mirzə Uluğbəy adına Özbəkistan Milli Universitetinin müəllimidir. Bir neçə nəsr və şeir kitablarının müəllifidir. Özbəkistan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

Nəsimimim əbədi nuru

(poema)

Böyük Azərbaycan şairi Nəsimi doğumunun 650 illiyinə

Əcdadlardan qalan irsin
Misilsizdir cılası.
İmaddədin Nəsiminin
Günəş kimi ziyası.
Böyük şair əzizləyib
Azərbaycan dilini
İrfan nurun bəxş eləyib
Düşünərək elini.
Ustadına məhr ilə
“Hüseyni”dən başlamış.
Təriqətin şeir ilə
Əsərlərə aşılamış.
Sufiliyin nurun yaymış,
Haqqın camalı kimi
Övliyalar kamın saymış,
Allah vüsali kimi.
Riyaziyyat, nücum elmin
Qəlbinə həmrəh etmiş.
Öyrəndikcə irfan dilin,
Murad-məqsədə yetmiş.
Təsəvvüf və hürufilik -
Həqiqətin təlim
Şeirlərdə coşub müdrik,
Öydü onu nur kimi.
Mir Əlişir Nəvai də,

Sözündə sonsuz qüdrət.
Ehtiramın bəyan etdi:
“Nəsayim ul-məhəbbət!”
Türkçə şeirləri üçün
Uca tutdu adını.
“Şeirinin cövhəri üçün
Öydü şair zatını.
Din elinə dəyər verən
Şair qəlbi ziyadır.
Haqqı hər şeydən ön görən
Nədimi bir dünyadır.
Qəhrəmanlıq timsalıdır
Şairin hər sətiri
Əsrlər ötdükcə bir-bir
bilinməkdə qədiri.
Vədəbaz və vəfasız
Daim ifşa edərdi,
Cəhəltlə nədanlığı
Yox etmək idi dərdi.
Yanılanda yol göstərüb
İmansızdan seçərdi.
Etiquada önəm verib,
Cahildən vaz keçərdi.
İki cahar içrə müdam
Haqq yolunu tutmuşdu.
Gülzarından diləyib kam,
Acıların udmuşdu.
Könül mülkünü yaxardı
Daim irfan məşəli.
Nəsillərə nur aşıları
Günəş kimi əməli.
Cisim ilə can birliyinə
Ruhu keşik çəkərdi.
Arzusuna, diləyinə
Xeyirxahlıq əkərdi.
Nəsiminin qəlb dəftəri
Könüllərə nümunədir.
Hikmət kimi hər əsəri
Günəşdən bir diləkdir.
Can fəda etmişdi o,
Xeyirxahın yolunda.
Amma sonda qurban oldu
Cəhələtin əlində...
Başın alıb çıxıb getdi
Azərbaycan yurdundan.
Tənələr hər yana yetdi
Ər şairin ardından.
Anadolu, Bağdad, Bursa,
Didərginlik yolları.
Döyüşən qələmdən, amma
Yorulmadı qolları.
Hələbdəki müsibətlər
Qəddin бүкə bilmədi.
Nə olsa, şeirdən şeir
Əlin çəkə bilmədi.
Qismət imiş cəhələtə

Sonda saçıdı nifrətin
Göstərdi əhli-ümmətə
Nə olduğu bidətin.
Heyhat, zülüm çarəsini
Tapa bilmir alimlər.
Nədən şair dərisini
Soydu qansız zalımlar?!
Müəyəddin - qəddar sultan,
Qan içməkdən qudurub.
Şair dərisin dabadan
Dir-diri soydurub!
Nəsimi baş əyməsə də,
Bir vəhşinin hökmünə
O zalım heç dəyməsə də,
Şairin bir tükünə!..

* * *

Arxada qaldı zamanlar,
Şair canlı dastandır.
Onu əzbər bilən kim var,
Qəlbi bir gülüstandır.
Hikmət bağın yaradıb o,
Fəda edib canını
Nəsillərə can atıb o
Qurban verib qanını.
Özbək xalqı ta əzəldən
Öz fəxri bilib onu
Tanıyıb hər bir qəzəldən
Azərbaycan oğlunu!

Kristina Yarlaqəbova

Özbəkistanda doğulub. Xareoqrafiya İnstitutunu bitirib.

Keçmişdən gələn qonaq

(İmadəddin Nəsiminin 650 illiyinə)

“Məndə sığar iki cahar.
Mən bu cahana sığmazam.”
Ah, Nəsimi, əsrlər keçir,
Böyük şairin adı səslənir.
Qoy bu müjdəni çatdırsın səbə
İndi sizin olduğunuz məvaya.
Nəsillər oxuyub yad edir Sizi!
Siz dirilərdən dirisiniz!
Bizim XXI əsrə xoş gəlmisiniz,
Qaynayıb qarışın xeyrin və bəxtin
Yeni dünyasına.
Buyurun on doqquzuncu ilə,
Ey əyilməz insan, üsyankar şair!
Sizdən bütün dünya xahiş edir bunu.
Nur verin bizim əsrə,
Buyurun!
Orta əsrlərə xas görkəminiz
Bizə əsla qərribə gəlmir.
Çünki ekrandakı o qəmgin bəniz
Ağıllı və çağdaş tövrə malikdir.
İlk dəfə heyrdəndən titrədi dünya:
Nəsimi ki sağdır! Baxın, o sağdır!
Ekrandan yer üzünü
Bir dərin insan süzərək
Altı əsr sonra təmkinlə deyir:
Seyid İmadəddin Nəsimiyəm mən,
Azərbaycan torpağında doğuldum,
Şamaxıdır doğma şəhərim!
Duydum, nəgmə dedim, alışıdım,
Qafiyə üstündə danışdım.
Sevgim oxşadıqca yurdun könlünü
“Nəsimi” adlandırdı məni torpağım!
Gənclikdən qələmi munisim saydım,
Heç vaxt şeirdə, sözdə yalan demədim,
Quranı müqəddəs bildim hər zaman,
Məhəmməd peyğəmbər ruh verdi mənə.

* * *

Mən göylərin səsiyəm,
Tanrı nişanəsiyəm!
Yaşamaq istədim sərbəst və çılğın,
Allahın ruhunu daşıyıb!
Yaşamaq istədim azad və dalğın,
Həmiyə əzmimi aşılıyıb,
Yerdə sürünmək yox, uçmaq istədim!

“Gənci-nihan mənəm mən uş,
eyni-əyan mənəm, mən uş,
Gövhəri-kan mənəm mən uş,
bəhrəvu kanə sığmazam”.

Mən keçmişi anıram,
Mən anmaya bilmirəm!
Qoy yüz illərlə sonra
uyusun mənim tənim,
Təki ruhum çağlasın!
Mən həmin şamaxılı,
Üsyankar bir şairəm.
Cahil ilə nadana
Nifrətimlə mahirəm!

Ey qəddar zamanların
Zalım hökmdarları,
Yaranışın şərəfi
insan olduğun danıb
Ucaltdınız “dar”ları!

Əvvəli səhifə 18-də

Mən öz həqiqətimi
Başdan bəri yüz dəfə
Təkrar etmişəm sizə”
Səndə bulundu, gövhərin
Mədən sənsən, ey sənəm!”

Mən tərənnüm etmişəm
Təbiət gözəlliyin,
Qadın ülviliyini.
Sevgi haqda qəzəllər,
Tuyuqlar yaratmışam.
Sevgidən də ucada
nə ola bilər axı,
Məhəbbətsiz həyatın
varmıdır bir mənası?!
Ah bunların qəlbindən
əsən sehirli duyğu,
ay da sənə vurğundu,
gün də sənə vurğundu!
Sən qızılgüldən gözəl,
Nərgizdən qamətlisən,
Can və tən birliyinin
Hüsnütək heyretlisən!

* * *

Mən bütün yaranışı,
Kəhkəşanı öyürəm,
Qaranlıqdan işığa
Nura doğru uçuram,
Yüngül və zərif mehlə
Təhlükəni söndürüb
Mən nəyə güvənirəm,
Mən nəyi anlayıram?
Öz könül sirlərimi
Mən kimə inanıram?
Mən Haqqın zərəsiyəm,
Susmağı, ya məsləki
Satmağı bacarmıram.
Ah Nəsimi, mürşidim,
Mənim yeganə pirim!
Sən məsləkin yolunda
Edamı qəbul etdin.
Mən Bağdada üz tutdum,
Sənin etiqadını
Yaymaq, tanımaq üçün.
Tərk etdim doğma yurdu
Aydın səması ilə
Mən Misiri görəndə
Tutqun səması ilə
Yuxumu xatırlayıb,
Yuxumu xatırlayıb,
hiss etdim ki, bir daha
Geri qayıtmayacam!
Allahıma üz tutdum:
“Rəhm edib ruhuma,
Özün hişf elə meni!”

* * *

Hələbdə zindənda olarkən
“həbsiyyə”lər yaratdım,
Rəsul bələdçim oldu,
Öz aydın ləhcəmlə
Allahla söhbət etdim.
Mənə cənnət vəd etdi.
Nahaq mən məhkəmədən
Bəraət gözləyirdim,
O mənə sifarişli
Edam cəzası kəsdi.
(Orda sultan Müəyyəd
Şairin dərisini
Dir-diri soydurmaq
Qərarına gəlmişdi,
Təki kütlə seyr etsin
Tanınmaz halda onu,
Heç doğma anası da
Tanımasın oğlunu!
Təki xalq ibrət alsın
Allahın cəzasından,
Kafirilər gözləyən
Amansız bəlasından!)
Mən əminəm, qayəmin
Daim doğruluğuna.
Sadiq oldum, sadiqəm,
sadiq olacam ona.
Qatillərim, son anda
Gülməyim gəlir sizə.
Dərimi soyursunuz
Heçsiniz Söz önündə:
“Ərş ilə fərşü kafünün
Səndədir, ey mələk, bu gün!..”
(Eşidirsiz, nə deyir
Yolundan dönməz şair.
Sənətin və nifrətin
Necə sərrast söyləyir:
“Zahidin bir barmağın
kəssən, dönüb haqdan qaçar,
Gör, bu gerçək aşiqin
Sərpa soyarlar ağrımaz!”)
Əslində, qanımı siz
Nanaq yerə tökməklə,
Məni dirildirsiniz

Gələcəyin gözündə,
İnsanlığa sevgimlə
Haqqa sədaqətimlə!
Ərşin on doqquz qatı qarşımda
Taybatay açdı zər qapılarını,
Dönməzliyim üçün haqq savaşında,
Bəxş etdi cənnətin tər gülüzarını!

* * *

Doğma məvam Bakıda,
Bir dəniz paytaxtında
Ayaqdayam, bürünüb
Qranitə, bürüncə.
Sevgi gülləri məni
Qərq etməkdə sevincə.
Haqqa Nəsimi kimi
Qoşulmaq istəyirəm
Bu yenicə dünyasının,
Möcüzə məvasına.
Gələcək, mən diriyəm!
Mən hələ də şeirin,
Eşqin və musiqinin
Nur bəxş edən piriyəm!

Öktəmay

Namanqan vilayətində anadan olub. Namanqan
Dövlət Universitetini bitirib. Bir çox şeir kitablarının
müəllifi, Özbəkistan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

Nəsimi

Dünya görməmişdi belə rəzalet,
Millətə, şairə, sözə xəyanət,
Getmişdimi yoxsa dindən dəyanət,
Dərisini soydular İmadəddinin!

Şairin suçu yox, sözündən başqa,
Alovtek parlayan gözündən başqa
Dərdin kimdə bilməz özündən başqa
Haqlığın duydular İmadəddinin!

Nə vaxt dinləyibdir şairi zaman,
Bəs sən harda idin, ey əhli-iman.
Amansızlar o gün vermədi aman
Qanına doydular İmadəddinin!

Nadürüst dünyanın şiri idi o,
Əyilməz erənlər əri idi o,
Xalqının misilsiz nəri idi o,
Bağrını oydular İmadəddinin!

Amma o parlar eşq ayətlərindən,
Məhəbbət yağmaqda hikmətlərindən
Nəvainin yüksək qiymətlərindən
Adın Pir qoydular İmadəddinin!

Bu gün bütün dünya eylər onu yad,
Türk qələmi bilər özünə ustad,
Belə olar deyə, ölməz istedad
Sehrinə uydular İmadəddinin!

Gülçöhrə Şəhabəddin qızı

Daşkənd şəhərində yaşayır. Nizami adına Baş-
kənd Dövlət Pedaqoji İnstitutunu bitirib. Bir sıra şeir
və nəsr kitablarının müəllifi, Özbəkistan Yazıçılar Bir-
liyinin üzvüdür.

Nəsiminin suçu nə idi?!

Məkanla zamana, ana sığmayan,
Yüksək ruhu cismə, cana sığmayan,
İmanı bəyana, şaha sığmayan
Nəsiminin suçu nə idi, axı?!

“Ənəlheq” deyib, haqq üçün verdi can,
Könüldə Quranla ləkəsiz vicdan.
Dərisin soyduran imansız sultan
Axı, Nəsiminin suçu nə idi?!

Tərənnüm edirdi təriqətini,
Göylərə qaldırıb həqiqətini,
İrs qoyub hürufi ülviiyyətini,
Deyin, Nəsiminin nə idi suçu?!

Haqqın kəlamların etdikcə təkrar,
Söz yolunda can qoydu o üsyankar.
Ölümsüz mərdlərə ölüm etməz kar
Nəsiminin suçu nə idi axı?!

Azər tarixinə düşdü münasib
Özbəyə də oldu şöləsi nəşib,
Yad dedilər, edam hökmünün kəsib
Axı, Nəsiminin suçu nə idi?!

Sözün zirvəsində durub şahənə,
O şeir oxudu mərdi-mərdanə,
Fitva verən çağda qəddar zəmanə
Deyin, Nəsiminin nə idi suçu?!

Qanıçən dünyaya güldü gedəndə
Haqqın düşmənlərin bildi gedəndə,
Haqdan başqasını sildi gedəndə,
Nəsiminin suçu nə idi, axı?!

Etiqad yanında məslək uğrunda,
Ölümün gözünə dik baxdı sonda
“Ənəlheq!” deyə qıy vurduğu anda
Nəsiminin suçu yox idi əsla!

Ümidə Əbdüləzimova

Bir sıra şeir kitablarının müəllifidir. Özbəkistan
Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

Nəsimi kimi...

Seyid İmadəddin Nəsimi kimi,
Hər iki dünyaya sığmayan sima,
Bir həyat eşqində - daha səmimi
Qanda çalıb, uçub getdi səmaya.

Orda haqqı söylər, düz sözdür gülü,
Nə soyular, nə də odda alışar.
Həmin o türk oğlu, azər bülbülü
Artıq Günəşlə bir məvada yaşar.

Xəyalə (Ruqəyya Qaziyeva)

Namanqan vilayətində anadan olub. Özbəkistan
Yazıçılar Birliyinin Namanqan vilayət şöbəsinin məs-
ləhətçidir. Şeir və nəsr kitabları çap olunub, oxucular
arasında daha çox qəzəlləriylə tanınır.

NƏSİMİDƏN TƏXMİS

Bağrımı şad etməyə, gül üzlü rənadır gələn,
Dərd əlindən könlümü almağa ziyandır gələn,
Xəstəsin yad eyləyib dərdimə dəvadır gələn,
“Ey könül, şad ol ki, ol məhbubi-zibadır gələn,
Mehr ilə can verdiyin mahi-dilaradır gələn”.

İntizarından onun qəlbimdə qəm-qüssə
Vəsinin can dərmanı olduğuna olmuş əmin,
Sallanıb gəlməkdədir bir-bir saçıb işvələrin,
“Doldu könlüm Kəbəsi nuri-səfa ilə yəqin,
Hüsnü Yusif, xülqü Əhməd, nitqi İsadır gələn”.

Nazlanıb gəldikcə yar bağrımı tüğyanlar sarar
Qəmzəsində, çox şükür ki, mərhəmət, şəfqət var,
Gül üzünü görcək yenə yağmaqda çeşmindən şərar,
“Necə getməsin başımdan əql, könlümdən qərar,
Gözləri nərgiz, ləbi ləli-müəffadır gələn”.

Firqətidən mahrununu halını agah eylərəm,
Gah xəyalımda onu göyərdən mah eylərəm,
Dəmbədəm şahid kimi üz tutub, eyvah eylərəm
“Ellər uyur gecələr, mən sübhədək ah eylərəm,
Həmdülillah kim, bu gün şol mahsimadır gələn”.

Ayrılıq odunda yandım qönçə çağımda ikən,
Olmadım illər boyu dildarımın vəslində şən,
Tuş gələndən qalmadı nə təndə can, nə canda tən,
“Gül yanağın üzrə o səbülməsanı zülfdən,
Bilməzəm başıma ol dəmdən nə sevdadır gələn”.

Yar gəlib çatsın, deyim, gül fəslini bir yada sal
Təngə gəldim ahü-zardan gəlmisən, yanımda qal,
Qoy Xəyalə qulluğun məşərəcən etsin halal,
“Der Nəsimini görənlər yollarına payimal:
Yenə ol şurifəvü sərməstü şeydadır gələn”.

Nurəddin Əmincan

NƏSİMİDƏN TƏXMİS

Ey gülüm, yarın vəfa bağında bağban oldu, gəl,
Qəmli könlümdən çıxıb, nur eşqim əyan oldu, gəl,
Dadlı vəslindən uzaq hey didə giryan oldu, gəl
“Həs-rətindən yandı canım, cigərim qan oldu, gəl,
Sənsiz işim gecə-gündüz ahü-əfğan oldu, gəl”.

Hey dikildim köşkünün sağlarına, sollarına,
Tuş gəlib ah-zarlarına hər anda “bol-bol”larına,
Səbrim sonda misal göstərdilər qullarına,
“Ol yaşın hər qətrəsi deryayi-ümman oldu, gəl”.

Can verəndə bilmədim, eşqin sonu hicran imiş,
Vəsin üçün bir ümid etdim könüldə pərvəriş,
Üstümə əğyarları salmaq deyildir doğru iş,
“Düşməni güldürmə, şahim sağlığı ilə gəl iriş,
Müddəilər ta deməsün qövlü yalan oldu, gəl.”

Eşq əzəldən peydadır aşiq üreyin yaxmağa,
Ya qəfil şimşək olub aşiq başında çaxmağa,
Ayrılıqda aşiqin ağlar gözündən axmağa,
“Bilməz şol gözlərim sənsiz cahana baxmağa,
Aləmin zövqü səfası mənə zindan oldu, gəl.”

Eşqimi çatdır deyə, üz tutdum hər xanəndənə,
Dərdimi anlat deyə yalvardım hər nazəndənə,
Gəl, Nurəddin, taleyin etmə yolunda təntənə,
“Gündə min göz cövr elədi bu Nəsimi bəndənə,
Hər nə könüldən keçərsə, şuna qurban oldu, gəl”.

Özbək və rus dillərindən tərcümə edən:
Akif Azalp